

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 7/2010 vp

Hallituksen esitys laeiksi vapaasta sivistystyöstä annetun lain ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä syyskuuta 2010 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi vapaasta sivistystyöstä annetun lain ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta (HE 128/2010 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Marja-Riitta Pönkä, opetus- ja kulttuuriministeriö
- opetusneuvos Pertti Pitkänen, Opetushallitus
- erityisasiantuntija Juha Patrakka, Suomen Kuntaliitto

- puheenjohtaja Martti Jalkanen, Suomen kesäyliopistot ry
- puheenjohtaja Liisa Vornanen, Kansalaisopistojen liitto KoL
- puheenjohtaja Satu Kantola, Opintokeskukset ry
- puheenjohtaja Hannu Salvi, Suomen Kansanopistoyhdistys
- toiminnanjohtaja Timo Klemettinen, Taiteen Perusopetusliitto TPO
- varapuheenjohtaja Liisa Vornanen, Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö VSY.

Lisäksi yhteisen kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- OK-opintokeskus ja TJS Opintokeskus.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi vapaasta sivistystyöstä annettua lakia ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöstä. Esityksessä ehdotetaan, että kansalaisopistojen, kansanopistojen, kesäyliopistojen ja opintokeskusten perustamishankkeiden hankekohtaisista valtionavustuksista luovutaan ja perustamishankkeiden rahoitus otetaan poistojen kautta huomioon käyttökustannusten valtionosuusperusteissa vuoden 2012

alusta. Lisäksi ehdotetaan muutettaviksi eräitä kansanopistojen valtionosuuden perusteena käytettäviä porrastustekijöitä. Samoin ehdotetaan, että vapaan sivistystyön oppilaitosten rehtorin ja opettajien erivapaudet siirretään Opetushallituksen päätettäväksi. Samoin eräitä valtionavustuksia koskeva valtionapuviranomaisuus siirrettäisiin Opetushallitukselle. Lain säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi lisäksi sen johdosta, että

opetusministeriön nimi on nykyisin opetus- ja kulttuuriministeriö.

Vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitämislupien uudistamisen ajankohtia siirrettäisiin vuodelle eteenpäin.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2011 alusta, mutta kansanopistojen valtionosuusperusteen muutosta sovellettaisiin vasta vuoden 2012 rahoitukseen. Samoin perustamishankejärjestelmään ehdotettu uudistus tulisi voimaan vuoden 2012 alusta.

Esitys liittyy perustamishankkeiden osalta valtion vuoden 2011 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta kannattaa esityksen tavoitetta siitä, että kansanopistojen rahoituksen määräytymisperusteet vastaisivat kaikilta osin opistojen nykyisen toiminnan vaatimuksia ja perustamishankkeita koskevien muutosten tavoitetta siitä, että pitkällä aikavälillä vapaan sivistystyön oppilaitoksilla olisi nykyistä tasapuolisemmin mahdollisuudet toimitilojen korjauksiin ja perustamishankkeiden toteuttamiseen. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Vapaan sivistystyön kehittämisohjelma 2009—2012 (ns. KEHO-ohjelma) sisältää lainsäädäntöä ja rahoitusta koskevia uudistuksia. Tavoitteena on vahvistaa vapaan sivistystyön toimintaedellytyksiä ja pyrkiä kasvattamaan vapaan sivistystyön oppilaitosten suoritelmäriä lähemmäksi todellista toteumaa. Lainsäädännön ensimmäisen vaiheen muutokset tulivat voimaan vuoden 2010 alusta. Siinä muun muassa tarkennettiin oppilaitosryhmien tehtäviä ja ylläpitämisluvan sisältöä kehittämisohjelman ehdotusten mukaisesti. Vapaan sivistystyön oppilaitoksen tulee johtaa ylläpitämislupaan sisältyvät koulutustehtävänsä kyseisen oppilaitosmuodon yhteisistä tehtävistä ja kunkin oppilaitosryhmän omasta tehtävästä. Ylläpitämislupien merkitys toimintaa ohjaavana asiakirjana korostuu. Toiminnan ja ylläpitämisluvan tulee vastata toi-

siaan. Kaikkien vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitämisluvat uusitaan.

Tällä hallituksen esityksellä luovutaan perustamiskustannusten hankekohtaisesta rahoitusjärjestelmästä ja kansanopistojen porrastusperusteita uudistetaan vuoden 2012 alusta. Perustamishankkeiden rahoitus otetaan poistojen perusteella huomioon käyttökustannusten valtionosuusperusteissa. Järjestelmän uudistaminen ehdotetaan toteutettavaksi valtion kannalta kustannusneutraalisti. Tämän toteutumiseksi voidaan valtionosuusprosenttia muuttaa tai valtionosuiden perusteena käytettävien suoritteiden määrää vähentää. Koska vapaan sivistystyön valtionosuusmenoja säädellään valtion talousarviossa oppilaitosryhmittäin suoritekiintiöllä, tarkoituksenmukaista on kompensoida muutos valtionosuuden perusteena olevien suoritteiden määrän muutoksella.

Valiokunta viittaa vuoden 2011 talousarvioehdotuksesta antamaansa lausuntoon (SiVL 13/2010 vp — HE 126/2010 vp), jossa todetaan muun muassa, että vuonna 2010 otettiin käyttöön uusi vapaan sivistystyön valtionavustusmuoto eli laatu- ja kehittämisrahoitus. Se jaetaan harkinnanvaraisina avustuksina vapaan sivistystyön oppilaitosten laatu- ja kehittämistyöhön. Valtion vuoden 2011 talousarviossa ei ole huomioitu niitä kehittämisressurssitarpeita, joita KEHO-ohjelmassa ehdotettu rahoitusuudistus edellyttäisi. Valiokunnan mielestä laatu- ja kehittämisrahoituksen käyttöönotto vaarantuu, mikäli kehittämis- ja uudistamistyötä ei tueta taloudellisin kannustein. Valiokunta kiinnitti

huomiota myös siihen, että aiemmista rahoitusjärjestelmän muutoksista lähtien kesäyliopistojen valtionosuuksien kustannuspohjan suoritemäärässä on suurta vajausta. Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan vuonna 2010 valtionosuustunteja on 60 prosenttia jaon perustana olevasta vuosien 2007—2009 tuntien keskiarvosta. Sivistysvaliokunta ehdotti lausunnossaan, että vapaan sivistystyön kehittämiseen ja kesäyliopistojen suoritevajausten vähentämiseen osoitetaan 1 miljoonan euron lisämääräraha vuodelle 2011.

Valiokunta viittaa eduskunnan syksyllä 2009 hyväksymään lausumaan siitä, että selvitetään mahdollisuudet korottaa taiteen perusopetuksen yksikköhintaa niin, etteivät yksikköhintojen eroavaisuudet ohjaisi kuntien päätöksiä taiteen perusopetuksen järjestämisessä. Vapaan sivistystyön valtionrahoituksen perusteena oleva yksikköhinta vuonna 2010 on 77,14 euroa kun taiteen perusopetuksen yksikköhinta on 69 euroa. Valiokunta viittaa myös mietintöönsä SiVM 12/2009 vp — HE 175/2009 vp.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että oppilaaksi ottamista koskevat asetuksen säännökset käytännössä rankaisevat niitä peruskoulunsa päättäneitä nuoria, jotka valitsevat kansanopistovuoden. Vapaan sivistystyön linjoilla kokopäiväisesti opiskelevat nuoret eivät saa peruskoulusta suoraan jatko-opintoihin hakeutuville kuuluvia kolmea lisäpistettä (vastaa päästötodistuksen keskiarvon kolmea arvosanaa), kun lisäopetuksessa tai ns. ammattistartilla opiskelevat saavat nämä pisteet. Valiokunnan mielestä vuosi kansanopistossa voi olla nuorelle tarpeellinen

aika omien opintopolkujen löytämiseen tai yksi lenkki syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Valiokunnassa on lausuntoa varten käsiteltävänä hallituksen esitys HE 185/2010 vp kotoutumista koskevien lakien muuttamisesta. Siinä esitetään muun muassa säännöksiä Osallisena Suomessa -kokeilusta. Määräaikaiseen kokeiluun sisältyisi aikuisten maahanmuuttajien kotouttamiskoulutusta ja maahanmuuttajalasten ja -nuorten opetusta varten kehitettyjen uusien mallien kokeileminen. Valiokunnan mielestä vapaalla sivistystyöllä voi olla tässä kokeilussa tärkeä tehtävä maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. lakiehdotuksen voimaantulo- ja soveltamissäännös. Valiokunta on tehnyt säännöksen soveltamista koskevaan 6 momenttiin teknisluonteisen korjauksen.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa,

että 2. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi voimaantulo- ja soveltamissäännös muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

(1—5 mom. kuten HE)

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä kansanopistojen rahoituksesta sovelletaan vuoden 2011 ja sitä edeltävien vuo-

sien rahoitukseen sekä kansalaisopistojen, kansanopistojen, kesäyliopistojen ja opintokeskusten perustamishankkeiden valtionavustuksista vuonna 2011 myönnettäviin ja sitä edeltävien vuosien valtionavustuksiin.

(7 mom. kuten HE)

Helsingissä 22 päivänä lokakuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Raija Vahasalo /kok	Sanna Lauslahti /kok
vpj.	Tuomo Hänninen /kesk	Håkan Nordman /r (osittain)
jäs.	Outi Alanko-Kahiluoto /vihr	Lauri Oinonen /kesk
	Paavo Arhinmäki /vas	Tuula Peltonen /sd
	Merikukka Forsius /kok	Leena Rauhala /kd
	Timo Heinonen /kok	Mirja Vehkaperä /kesk
	Anneli Kiljunen /sd (osittain)	Pauliina Viitamies /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.